

Wacława Starzyńska, Bogusława Dobrowolska

Uniwersytet Łódzki

STRUKTURA KONSUMPCJI GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE NA TLE WZORCÓW EUROPEJSKICH*

1. Wstęp

Ogólny rozwój gospodarczy Polski doprowadził do wzrostu aspiracji i rozbudzenia potrzeb konsumpcyjnych Polaków. Te ostatnie przestały ograniczać się do elementarnych dóbr i usług, które poza wyżywieniem w coraz szerszym zakresie obejmują warunki mieszkaniowe, ochronę zdrowia, wykształcenie, kulturę i rekreację, wypoczynek i turystykę.

Członkostwo Polski w UE sprawia, że wielu Polaków porównuje swój poziom życia z poziomem życia obywateli krajów Wspólnoty. Powszechnie przyjmuje się, że jednym z mierników oceny funkcjonowania rynku jest struktura wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych.

Wydatki są istotnym czynnikiem wskazującym na zarówno wielkość i jakość zaspokojenia potrzeb, jak i na różnice w skali i poziomie rozdysponowania dochodów. To właśnie w gospodarstwach domowych, czyli najpowszechniejszych i zarazem jednych z najważniejszych podmiotów gospodarujących, sprawdza się efektywność polityki społeczno-gospodarczej kraju. Struktura wydatków i jej ukierunkowanie na zakup określonych grup towarów pozwalają uchwycić podobieństwa i różnice w poziomie życia ludności z różnych krajów [Grzeża 2004, s. 74].

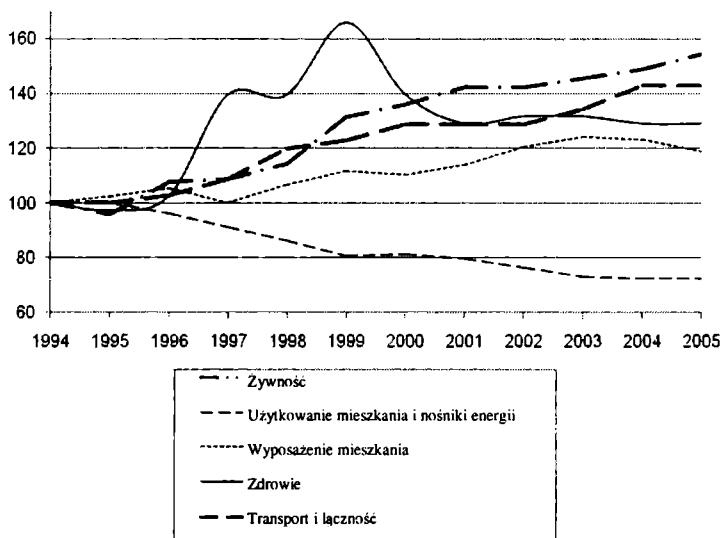
Celem niniejszego artykułu jest próba oceny zmian struktury konsumpcji ludności polskiej na tle wzorców europejskich. W ramach celu głównego za pomocą metod taksonomicznych podjęta została próba wyodrębnienia podobnych struktur konsumpcji krajów Wspólnoty. Do zanalizowania postawionego problemu wykorzystano głównie publikowane materiały Głównego Urzędu Statystycznego z lat 1995-2005 i Eurostatu dla lat 1995-2003. Należy jednak zaznaczyć, że wybór za-

* Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2007-2008 jako projekt badawczy nr NN111 2917 33.

równy krajów, jak i okresu, dla którego przeprowadzono badanie, uzależniony był od dostępności źródeł informacji.

2. Zmiany w strukturze konsumpcji w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej

Badanie struktury wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych jest jednym ze sposobów oceny poziomu życia całego społeczeństwa. Im wyższy jest procentowy udział wydatków swobodnego wyboru¹ w wydatkach ogółem gospodarstw domowych, tym wyższy jest poziom zamożności społeczeństwa i odwrotnie: im wyższy jest udział wydatków podstawowych w wydatkach ogółem, tym niższy jest stopień zamożności ludności danego kraju.

Rys. 1. Dynamika struktury wydatków konsumpcyjnych polskich gospodarstw domowych w latach 1994-2005 (1994 = 100)

Źródło: obliczenia własne na podstawie roczników statystycznych z lat: 1996, 1998, 2000, 2004, 2006, GUS, Warszawa.

Konsumpcję polskich gospodarstw domowych charakteryzowały dwa etapy: do roku 1993 i po roku 1993. Pierwszy etap cechował się załamaniem i spadkiem wszystkich dziedzin konsumpcji, co wynikało z głębokiej transformacji gospodarczo-instytucjonalnej. Znaczna część zachowań gospodarstw domowych była nietypowa i uwarunkowana egzogenicznie. Zupełnie inne są tendencje charakterystyczne dla drugiego okresu, które były już wynikiem funkcjonowania gospodarki wol-

¹ Wydatki swobodnego wyboru to wydatki na: kulturę, oświatę, sport, wychowanie, turystykę i wypoczynek, transport i łączność i inne. Natomiast wydatki podstawowe to wydatki na: żywność, odzież, obuwie, mieszkanie, wodę, opał, energię elektryczną i ciepłą, gaz, higienę i ochronę zdrowia.

norynkowej. W okresie urynkowania polskiej gospodarki wyraźnie zmieniała się struktura wydatków konsumpcyjnych polskich gospodarstw domowych, co potwierdza diagram czasowy struktury wydatków konsumpcyjnych polskich gospodarstw domowych w latach 1994-2005 (por. rys. 1).

Ogólną tendencją lat 1994-2005 jest systematyczny spadek wydatków gospodarstw domowych na żywność w wydatkach ogółem. Udział ten w roku 2005 spadł aż o 29% w porównaniu z rokiem 1994 (por. rys. 1). Spadek ten jest potwierdzeniem znanej prawidłowości ewolucji konsumpcji sformułowanej w pierwszym prawie Engla, mówiącym o tym, że wraz ze wzrostem zamożności gospodarstw domowych i równoczesnym działaniem innych determinant, w globalnym wolumenie konsumpcji obniża się udział wydatków na żywność.

Tendencja spadkowa relatywnych wydatków na żywność jest zgodna ze znanymi prawidłowościami ewolucji konsumpcji i charakterystyczna dla wszystkich badanych krajów (por. tab. 1). Omawiana prawidłowość najsilniej była obserwowana w krajach o niższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, takich jak Łotwa (13,9 punktu procentowego), Estonia (13,7 punktu procentowego), Litwa (10,2 punktu procentowego), Polska (8,4 punktu procentowego) czy Węgry (6 punktów procentowych).

Analizując polską strukturę konsumpcji na tle innych wzorców europejskich (tab. 1), można zauważyć, że w roku 1995 wydatki na żywność stanowiły czołową grupę wydatków polskich gospodarstw domowych w wydatkach ogółem, mimo że w krajach rozwiniętych ekonomicznie stanowiły one grupę drugą lub nawet trzecią [Góral 2004, s. 272] pozycję wydatków ogółem (np. w Austrii, Belgii, Danii, Finlandii, Francji, Holandii, Luksemburgu, Niemczech, Szwecji, Wielkiej Brytanii, we Włoszech). Jednak już w roku 2003 wydatki żywnościowe przestały być dominującą grupą w konsumpcji polskich gospodarstw domowych.

Dla wszystkich badanych krajów charakterystyczny jest również rosnący odsetek wydatków związanych z zaspokojeniem potrzeb wyższego rzędu takich, jak wydatki na kulturę, oświatę, sport, wypoczynek. Udział tej pozycji w konsumpcji polskich gospodarstw domowych należy do najniższych w Europie. W Polsce jest on dwu- lub blisko trzykrotnie niższy niż w większości zamożniejszych krajów Unii Europejskiej [Góral 2004, s. 272].

Grupą wydatków polskich gospodarstw domowych, która charakteryzowała się największą dynamiką wzrostu (o 54,4%) w latach 1994-2005, były wydatki na transport i łączność². Analizując dynamikę tej pozycji w krajach UE (por. [Góral 2004, s. 270]), należy się spodziewać, że również w Polsce wydatki te będą stopniowo wzrastać. Dodać należy, że wydatki na transport i łączność, jak też na kulturę, sport, wypoczynek i turystykę obejmują tzw. wydatki swobodnego wyboru. Ich poziom wynika nie tylko z przyjętego priorytetu zaspokajania potrzeb, ale także dla części gospodarstw domowych – z dostępności tych usług.

² Na tę grupę wydatków składają się m.in. wydatki związane z zakupem samochodów nowych bądź używanych bądź też innych środków transportu, wydatki związane z eksploatacją środków transportu, opłaty za przejazd i przewozy bagażu, opłaty pocztowe i inne.

Tabela 1. Struktura wydatków konsumpcyjnych w krajach Unii Europejskiej (w % ogółu wydatków)*

Kraj	Lata	Żywność i napoje bezałkoholowe	Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	Użytkowanie mieszkania i nośniki energii	Wyposażenie mieszkania	Ochrona zdrowia	Odzież i obuwie
Austria	1995	12,7	2,8	18,5	9,2	3,3	7,8
	2003	10,9	3,0	19,4	7,7	3,3	6,8
Belgia	1995	14,0	3,8	22,7	6,0	3,4	6,2
	2003	13,7	4,0	23,1	5,4	4,3	5,4
Bułgaria	1995	30,2	2,6	26,9	2,6	2,4	6,3
	2002	27,5	3,4	22,8	3,4	3,3	3,8
Cypr	1995	16,9	4,7	11,7	7,5	3,2	7,7
	2003	16,1	5,7	12,8	6,7	3,8	7,0
Dania	1995	13,2	4,8	26,3	5,8	2,4	5,1
	2000	11,9	4,3	27,8	5,8	2,6	5,0
Estonia	1995	34,3	7,5	20,8	5,0	1,3	6,2
	2003	20,6	9,1	22,2	5,2	2,5	6,1
Finlandia	1995	15,4	6,1	24,7	4,4	3,4	4,6
	2003	12,7	5,7	25,4	5,0	4,0	4,7
Francja	1995	14,9	3,3	22,9	6,1	3,3	5,8
	2003	14,4	3,3	23,5	6,0	3,3	5,1
Grecja	1995	18,0	4,2	17,6	6,4	5,6	11,0
	2003	15,3	4,7	15,6	6,3	5,9	10,1
Hiszpania	1995	17,7	2,7	14,7	6,2	3,3	6,8
	2003	16,0	3,2	14,4	5,8	3,5	5,9
Holandia	1995	13,0	3,3	21,4	7,1	4,1	6,5
	2003	11,2	3,0	21,2	6,7	5,1	5,5
Irlandia	1995	15,3	6,8	15,6	7,0	3,0	7,2
	2003	9,6	6,1	20,6	7,3	3,4	5,4
Litwa	1995	39,9	10,0	13,3	4,0	2,7	5,2
	2001	29,7	7,2	13,6	5,0	3,3	6,1
Luksemburg	1995	11,1	8,4	21,8	8,3	1,7	5,7
	2003	9,8	11,1	21,4	8,1	1,4	4,2
Łotwa	1995	36,1	7,7	20,5	2,7	3,6	6,5
	2003	22,2	7,4	21,0	3,4	4,4	7,8
Malta	1997	16,7	3,2	8,2	8,0	2,5	6,4
	2003	17,5	3,3	8,6	9,1	2,6	6,0
Niemcy	1995	12,3	3,8	22,5	8,3	3,8	6,7
	2003	11,7	3,6	23,8	7,2	4,4	5,5
Polska	1995	27,5	8,3	20,7	4,6	3,1	5,7
	2003	19,1	6,3	24,4	4,4	4,6	4,4
Portugalia	1995	18,1	4,0	13,4	7,1	4,9	8,4
	2003	17,0	3,8	13,5	7,1	4,9	7,9
Rumunia	1998	35,3	5,4	19,4	4,8	2,5	4,1
	2003	35,3	4,6	22,7	4,6	3,0	3,6
Słowacja	1995	26,8	7,7	18,7	5,2	2,2	7,3
	2003	21,3	5,7	26,0	4,6	2,1	3,7
Słowenia	1995	18,0	5,8	18,8	5,8	2,2	6,3
	2003	16,6	4,7	19,3	6,1	3,2	6,3
Szwecja	1995	14,0	4,4	31,2	4,5	2,1	5,2
	2003	12,4	3,9	28,8	4,9	2,7	5,2
Węgry	1995	24,2	8,2	19,1	7,2	2,8	5,2
	2003	18,2	8,3	18,6	6,7	3,7	4,2
Wielka Brytania	1995	11,2	4,2	18,8	5,9	1,6	6,3
	2003	9,1	4,0	18,6	6,3	1,7	6,0
Włochy	1995	16,7	2,5	18,3	8,7	3,4	9,1
	2003	15,1	2,6	19,5	7,8	3,3	8,5

* Brak danych dla Czech.

Źródło: [Rocznik Statystyki... 2006, s. 236-237].

Silną dynamiką wzrostu w badanym okresie charakteryzowały się wydatki mieszkaniowe polskich gospodarstw domowych. Udział tej pozycji w wydatkach ogółem w roku 2005 wzrósł o 18,8% w porównaniu z analogicznym wskaźnikiem z roku 1994 (por. rys. 1). Dodać tutaj należy, że obecnie wydatki mieszkaniowe stanowią największą grupę wydatków nieżywnościowych w Polsce i charakteryzują się wyraźną tendencją wzrostową. Podobny trend typowy jest dla innych krajów europejskich: Austrii, Belgii, Danii, Estonii, Finlandii, Francji, Litwy, Łotwy, Irlandii, Malty, Niemiec, Portugalii, Rumunii, Słowacji, Słowenii i Włoch. Wydatki mieszkaniowe (czynsz, opał, energia i wyposażenie mieszkania) stanowią w krajach europejskich nawet ponad 30% wydatków ogółem, np. w Szwecji (33,7%), w Danii (33,6%), w Niemczech (31%), na Słowacji (30,6%), w Finlandii (30,4%)³.

W Polsce, podobnie jak w większości innych krajów europejskich (por. tab. 1), obserwujemy wzrost wydatków społeczeństwa na ochronę zdrowia. W Polsce tendencja rosnąca udziału tej pozycji wydatków związana jest głównie ze znacznym wzrostem cen, zwłaszcza cen usług medycznych i leków.

W badanej grupie krajów (z wyjątkiem Łotwy i Irlandii) zaobserwować można tendencję do ograniczenia wydatków gospodarstw domowych na odzież i obuwie. Wzrost odsetka wydatków mieszkaniowych, komunikacyjnych oraz na ochronę zdrowia wymusił swoisty rodzaj oszczędności na wydatkach przeznaczonych na odzież i obuwie. Dotyczy to głównie gospodarstw nisko zamożnych, natomiast w przypadku gospodarstw zamożnych spadek względnych wydatków na te produkty może być wyrazem jakościowych przemian, jakie dokonują się w konsumpcji [Grzeگا 2002, s. 124].

3. Struktura konsumpcji krajów Unii Europejskiej – analiza porównawcza

Obserwacja różnic w strukturach wydatków konsumpcyjnych badanych krajów europejskich skłania do wyodrębnienia za pomocą diagramu Czekanowskiego podobnych struktur konsumpcji. Badanie zostało przeprowadzone dla lat 1995 i 2003. Wykorzystując dane z tab. 1, wyznaczono macierz dystansów za pomocą przeciętnych bezwzględnych różnic wartości zmiennych ($c_{rs} * 100$)⁴. Określone odległości wskazują położenie każdego obiektu w stosunku do pozostałych obiektów oraz pozwalają na skonstruowanie diagramu Czekanowskiego, który z kolei, po uporządkowaniu, jest podstawą do wyodrębnienia obiektów o podobnej strukturze. W tym celu ustalono i oznaczono symbolami graficznymi klasy różnic czterech przedziałów⁵, które oznaczono odpowiednio:

³ Dane dla roku 2003.

⁴ Sposób liczenia odległości taksonomicznej szczegółowo omówili w swej pracy Z. Chojnicki i T. Czyż [Chojnicki, Czyż 1973].

⁵ Klasy różnic przedziałów ustalono na podstawie kryteriów zaproponowanych w pracy [Bywałec, Rudnicki 2002, s. 239].

Tabela 2. Uporządkowany diagram różnic przeciętnych struktur konsumpcji w krajach Unii Europejskiej w 1995 r.

Wyszczególnienie	22	14	16	4	12	1	11	17	25	5	2	7	8	23	9	10	19	26	21	18	20	6	24	13	3	15
Słowenia	22	#	&	#	&	&	&	&	#	&	&	&	&	&	&	#	&	&	&	&	:	&	:	:	:	
Luksemburg	14	&	#	:	&	&	&	#	#	&	&	&	&	:	:	:	:	&	:	:	:	:	:	:	:	
Malta	16	&	:	#	&	&	&	:	&	:	:	:	&	:	&	&	&	&	:	:	:	:	:	:	:	
Cypr	4	&	:	#	#	&	&	&	&	:	&	:	&	:	&	#	#	&	:	:	:	:	:	:	:	
Irlandia	12	#	&	#	#	&	&	&	&	&	&	&	&	:	&	#	&	&	&	:	:	&	&	:	:	
Austria	1	&	&	&	&	#	#	#	#	&	&	&	&	:	&	&	&	#	:	:	:	:	:	:	:	
Holandia	11	&	&	&	&	#	#	#	#	&	#	&	#	&	&	&	&	&	:	:	:	:	:	:	:	
Niemcy	17	&	#	:	&	#	#	#	#	&	#	&	#	&	&	&	&	&	:	:	:	:	:	:	:	
W. Brytania	25	#	#	&	&	#	#	#	#	&	&	&	&	&	&	&	&	&	:	:	:	:	:	:	:	
Dania	5	&	&	:	&	&	&	&	#	#	#	#	#	#	:	:	:	&	:	:	:	:	:	:	:	
Belgia	2	&	&	:	&	&	#	#	#	#	#	#	#	&	&	&	&	&	:	:	:	:	:	:	:	
Finlandia	7	&	&	:	&	&	&	&	&	#	#	#	#	&	&	:	&	&	:	:	:	&	:	:	:	
Francja	8	&	&	&	&	&	#	#	&	#	#	#	#	&	&	&	&	&	:	:	:	&	:	:	:	
Szwecja	23	&	:	:	:	:	&	&	&	#	&	&	#	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
Grecja	9	&	:	&	&	&	&	&	&	:	&	:	&	:	&	#	#	#	:	:	:	:	:	:	:	
Hiszpania	10	#	:	&	#	&	&	&	&	:	&	&	&	:	&	#	#	#	:	:	:	&	:	:	:	
Portugalia	19	&	:	&	#	&	&	&	&	:	&	:	&	:	#	#	#	&	:	:	:	:	:	:	:	
Włochy	26	&	&	&	&	#	&	&	&	:	&	&	&	:	#	#	&	#	:	:	:	&	:	:	:	
Słowacja	21	&	:	:	&	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	#	#	&	#	:	&	
Polska	18	&	:	:	:	:	:	:	:	:	:	&	:	:	:	:	:	:	:	#	#	#	#	:	&	
Rumunia	20	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	&	&	#	#	&	&	
Estonia	6	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	&	#	#	#	&	#	
Węgry	24	&	:	:	&	:	:	:	:	:	&	&	&	:	:	&	:	&	#	#	#	&	#	:	&	
Litwa	13	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	&	&	:	#	&	
Bulgaria	3	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	&	&	&	:	:	&	
Łotwa	15	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	&	&	#	&	&	#	

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z tab. 1.

Tabela 3. Uporządkowany diagram różnic przeciętnych struktur konsumpcji w wybranych krajach Unii Europejskiej w 2003 r.

Wyszczególnienie	22	14	16	4	12	1	11	17	25	5	2	7	8	23	9	10	19	26	21	18	20	6	24	13	3	15	
Słowenia	22	#	&	#	&	#	&	&	&	&	#	&	#	&	&	#	&	#	&	&	&	#	:	&	:		
Luksemburg	14	:	#	:	#	:	#	&	&	&	&	&	&	:	:	:	:	:	:	:	:	&	:	:	:		
Malta	16	&	#	&	:	&	:	:	:	:	:	:	:	:	:	&	&	&	:	:	:	:	:	:	:		
Cypr	4	#	:	#	&	&	&	&	&	:	&	&	&	:	#	#	#	&	:	:	:	:	&	:	:		
Irlandia	12	&	#	&	#	#	#	#	#	&	&	&	&	&	&	&	:	&	:	&	&	&	:	:	:		
Austria	1	#	&	&	#	#	#	#	#	&	&	&	&	&	&	&	&	#	:	:	:	&	:	:	:		
Holandia	11	&	&	:	&	#	#	#	#	&	#	&	#	&	&	&	&	&	:	&	:	&	:	:	:		
Niemcy	17	&	&	:	&	#	#	#	#	#	#	#	#	#	&	&	&	&	&	&	&	&	:	:	:		
W. Brytania	25	&	&	:	&	#	&	#	#	&	#	&	&	&	&	&	&	&	&	&	:	&	:	:	:		
Dania	5	&	&	:	&	&	&	#	#	#	#	#	#	#	&	&	&	&	&	&	:	&	:	:	:		
Belgia	2	#	&	&	&	&	#	#	#	#	#	#	#	#	:	&	:	&	&	&	&	&	:	:	&		
Finlandia	7	&	&	&	&	&	&	#	&	#	#	#	#	#	&	&	:	&	&	&	&	&	:	:	:		
Francja	8	#	&	&	&	&	#	#	#	#	#	#	#	#	&	&	&	&	&	&	&	&	:	:	&		
Szwecja	23	&	:	:	&	&	&	#	&	#	#	#	#	#	:	:	:	&	&	&	:	:	:	:	:	:	
Grecja	9	&	:	#	&	&	&	&	&	:	&	:	&	:	#	#	#	&	:	:	:	&	:	:	:	:	
Hiszpania	10	#	:	#	&	&	&	&	&	&	&	&	&	:	#	#	#	&	:	&	&	&	&	:	:	:	
Portugalia	19	&	,	#	&	&	&	&	&	:	&	:	&	:	#	#	#	&	:	:	:	:	&	:	:	&	
Włochy	26	#	:	&	&	#	&	&	&	&	&	&	&	&	&	&	&	#	:	:	&	&	:	:	&	&	
Słowacja	21	&	:	:	:	:	:	&	:	&	&	&	&	&	:	:	:	:	#	#	:	&	&	:	&	&	
Polska	18	&	:	:	&	:	&	&	:	&	&	#	&	&	&	&	:	:	#	#	&	&	&	:	&	&	
Rumunia	20	:	,	,	,	,	,	,	,	:	:	:	:	:	:	,	,	,	&	&	:	:	:	&	:	:	&
Estonia	6	&	:	&	:	&	:	&	:	:	&	&	&	:	&	&	:	:	&	&	#	:	&	&	:	#	
Węgry	24	#	&	:	&	&	&	&	&	:	&	&	&	&	&	&	&	&	&	&	:	:	:	:	&	&	
Litwa	13	:	:	&	:	,	,	,	,	,	,	,	,	,	:	&	:	:	:	:	&	&	#	&	&	&	
Bułgaria	3	:	,	:	:	:	:	:	:	:	&	:	&	:	:	:	:	:	&	&	&	&	:	&	#	&	
Łotwa	15	&	:	:	:	:	:	:	:	:	&	:	:	:	:	:	&	&	&	&	:	&	&	&	#	&	

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z tab. 1.

#	0-176	(klasa obiektów bardzo podobnych),
&	177-344	(klasa obiektów podobnych),
:	345-504	(klasa obiektów mało podobnych),
,	505 i więcej	(pozostałe).

Takie kryterium podziału zastosowano dla obu badanych lat. Uporządkowane diagramy różnic przeciętnych struktur konsumpcji w krajach Unii Europejskiej odpowiednio dla lat 1995 i 2003 przedstawiono w tab. 2 i 3.

Uporządkowane diagramy Czekanowskiego, skonstruowane na podstawie danych z lat 1995 i 2003, pozwalają na wyodrębnienie czterech grup krajów UE o bardzo podobnej strukturze wydatków konsumpcyjnych. Pierwszą grupę stanowią struktury wydatków konsumpcyjnych Austrii, Holandii, Niemiec, Wielkiej Brytanii i Irlandii. Drugą grupę, silnie nawiązującą do pierwszej, tworzą struktury wydatków na dobra i usługi Danii, Belgii, Finlandii, Francji i Szwecji. Do trzeciej należą struktury konsumpcyjne Grecji, Hiszpanii, Portugalii i Włoch. Natomiast do czwartej zaliczono struktury konsumpcyjne Polski i Słowacji. W roku 1995 do tej grupy silnie nawiązywały Rumunia, Estonia i Węgry, jednak diagram Czekanowskiego skonstruowany na podstawie danych z roku 2003 już tego podobieństwa nie potwierdza.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że struktury konsumpcji większości zamożniejszych krajów Unii Europejskiej (pierwsza i druga wyróżniona grupa) są do siebie podobne, zatem należy oczekiwać, że wraz ze wzrostem gospodarczym Unii Europejskiej będzie następował stopniowy proces upodabniania się struktur konsumpcji. Należy jednak pamiętać, że na konsumpcję wpływają również czynniki społeczne i kulturowe.

4. Wnioski końcowe

Rozszerzanie Unii Europejskiej i wszystkie związane z tym okoliczności są niewątpliwie motorem, siłą napędową znaczących zmian zachodzących w całej sferze konsumpcji [Małysa-Kaleta 2004, s. 37]. Państwa przystępujące do Unii Europejskiej, łącząc się z ugrupowaniem państw o wyższym poziomie rozwoju cywilizacyjnego, gospodarczego, społecznego czy kulturowego, będą się starać dotrzymać im kroku, co w praktyce oznacza pewne naśladownictwo i wykorzystywanie tamtejszych mód, wzorców konsumpcji, stylów życia, sposobów spędzania czasu wolnego itd. Zmierzając do Europy i państw większego dobrobytu, nowe kraje członkowskie pokładają w tym procesie dużą nadzieję na poprawę jakości i warunków życia.

Kierunek zmian struktury wydatków konsumpcyjnych polskich gospodarstw domowych jest zgodny ze znanymi prawidłowościami rozwoju konsumpcji pod wpływem wzrostu dochodów obserwowanymi we wszystkich gospodarczo rozwiniętych krajach świata, jednak struktura konsumpcji w Polsce różni się znacznie od struktur konsumpcji wielu krajów europejskich, szczególnie tych o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego. Jak wynika z przeprowadzonych badań, najbar-

dziej podobnymi strukturami wydatków konsumpcyjnych charakteryzowały się w badanych latach następujące kraje: Austria, Holandia, Niemcy, Wielka Brytania oraz Dania, Belgia, Finlandia, Francja i Szwecja. Polska struktura konsumpcji jest najbardziej podobna do słowackiej struktury wydatków konsumpcyjnych.

Przeprowadzone badanie i jego wyniki mogą zarówno posłużyć do określenia przesłanek polityki gospodarczej Polski, jak też stanowić podstawę do przyszłych decyzji rynkowych przedsiębiorstw oferujących dobra i usługi konsumpcyjne.

Literatura

- Budżety gospodarstw domowych: 1993, 1994, 1996, 1998, 2000, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, GUS, Warszawa.
- Bywalec Cz., Rudnicki L., *Konsumpcja*, PWE, Warszawa 2002.
- Chojnicki Z., Czyż T., *Metody taksonomii numerycznej w regionalizacji geograficznej*, PWN, Warszawa 1973.
- Góral B., *Changes in the Structure of Consumption in Poland in the Context of Integration with the European Union*, [w:] W. Starzyńska (red.), *Toward a New Europe. Methodological and Comparative Approaches*, Folia Oeconomica, UŁ, 2004.
- Grzega U., *Zmiany konsumpcji gospodarstw domowych w latach 1990-2002*, [w:] E. Kieźel (red.), *Racjonalność konsumpcji i zachowań konsumentów*, PWE, Warszawa 2004.
- Grzega U., *Zmiany w wydatkach konsumpcyjnych polskich gospodarstw domowych*, [w:] Z. Kędzior, E. Kieźel (red.), *Konsumpcja i rynek w warunkach zmian systemowych*, PWE, Warszawa 2002.
- Małysa-Kaleta A., *Proces integracji Polski z Unią Europejską a racjonalność konsumpcji i zachowań polskich konsumentów*, [w:] E. Kieźel (red.), *Racjonalność konsumpcji i zachowań konsumentów*, PWE, Warszawa 2004.
- Roczniki statystyczne: 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2004, 2006, GUS, Warszawa.
- Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2006, GUS, Warszawa.
- Roczniki statystyki międzynarodowej: 2000, 2003, GUS, Warszawa.

THE STRUCTURE OF HOUSEHOLDS' CONSUMPTION IN POLAND ON BACKGROUND OF THE EUROPEAN MODELS

Summary

It is widely accepted that one of the measures of the evaluation of market functioning is the structure of consumer's expenditures of households. The structure of expenditures and its orientation towards purchasing specific goods' categories enable to perceive similarities and differences between standards of living of populations of various countries.

The general economic development of Poland caused the increase in aspirations and development of consumer needs of the Polish people. The evaluation of the condition and rate of changes in Polish structures of consumption undoubtedly requires determining a certain point of reference. It seems that it should be the developed European Union countries, which are presently becoming the source of information and aspiration for the Polish people, nearly in all aspects of life.

The paper aims at attempting to evaluate the changes of Polish households, as well as to indicate similar structures of consumption of some countries of the European Union by means of Czeka-

nowski's diagram. In order to analyze the problem we used published materials of the Central Statistical Office, Eurostat and other statistical sources. However, it is necessary to emphasize that both countries' selection and the period in which the investigation was conducted depended on available sources of information.

It turns out though that the direction of changes in Polish structures of consumption is compatible with the known tendencies of the evolution of consumption influenced by the income increase, visible in all economically developed countries of the world. However, the Polish structures of consumption differ greatly from the structures of consumption of many European countries, especially those of a higher economical development.